

11. ZAHRANIČNÍ OBCHOD

Zdrojem informací o zahraničním obchodu jsou data získávaná celními orgány. Počínaje zpracováním údajů za leden 2004 zajišťuje jejich sběr a prvotní kontrolu Generální ředitelství cel (GŘC), další zpracování, kontrolu a následné zveřejnění dat provádí Český statistický úřad.

V souladu se závaznými předpisy EU je zjišťování údajů o vývozu a dovozu legislativně upraveno celním zákonem č. 13/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, s platností od 1. května 2004 vyhláškou Ministerstva financí ČR č. 199/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů, pro obchod se třetími zeměmi, kterou se provádějí některá ustanovení celního zákona a kterou se ruší některé vyhlášky upravující osvobození od dovozního cla a nepreferenční původ zboží. Pro Intrastat platí vyhláška Českého statistického úřadu a Ministerstva financí ČR č. 201/2005 Sb., o statistice vyváženého a dováženého zboží a způsobu sdělování údajů o obchodu mezi Českou republikou a ostatními členskými státy Evropských společenství, která s účinností od 1. 7. 2005 nahradila vyhlášku č. 200/2004 Sb.

Vstupem České republiky do EU (1. 5. 2004) se podstatně změnil způsob vykazování údajů pro statistiku zahraničního obchodu i metodika jejího provádění a zpracování jejich výsledků. Ta nyní vzniká spojováním dat ze dvou systémů Intrastat a Extrastat. Prostřednictvím výkazů Intrastat jsou získávány přímo od firem (odesílatelů a příjemců zboží) ve vazbě na údaje o DPH údaje o obchodu se státy EU. Zbývající část zahraničního obchodu, která je realizována především se třetími zeměmi, podléhá nadále klasickému celnímu řízení. Celní prohlášení (Jednotné správní doklady) jsou zdrojem statistických údajů za Extrastat. Součástí zpracování dat za Intrastat jsou i matematicko-statistické dopočty, kterými se kompenzuje ztráta informací v důsledku non-response a zavedení statistických prahů. Dopočtené údaje jsou k dispozici na úrovni HS 2, SITC 1, SITC 2 a SKP 2.

Metodika a definice základních pojmů:

Základem statistické hodnoty **odesílaného/vyváženého zboží** je fakturovaná cena samotného zboží. Součástí statistické hodnoty jsou jen ty přímé obchodní náklady (zejména dopravné a pojistné), které vznikají v souvislosti s dopravou odesílaného/vyváženého zboží po území ČR a to bez ohledu na to, zda je hradí kupující nebo prodávající. Do statistické hodnoty se nezahrnují bankovní poplatky a náhrady spojené s odesláním/vývozem zboží ani daně a dávky spojené s vývozem.

Základem statistické hodnoty **přijímaného/dováženého zboží** je fakturovaná cena samotného zboží. Statistická hodnota zahrnuje pouze ty přímé obchodní náklady spojené s dopravou přijímaného/dováženého zboží mimo území ČR a to bez ohledu na to, zda je hradí kupující nebo prodávající. Statistická hodnota neobsahuje bankovní náhrady spojené s přijetím/dovozem zboží ani daně a dávky spojené s dovozem.

Proto jsou nyní hodnoty vývozu a dovozu zveřejňovány v metodice FOB/CIF místo dřívějšího označování FOB/FOB.

Zahraniční obchod je sledován v národní měně. Pro přepočtení hodnot z cizí měny na Kč se používá kurz určený v souladu s ustanovením článků 169-171 Nařízení Komise (EHS) č. 2454/1993 ze dne 2. července 1993, který je zveřejňován na internetových stránkách GŘC (Kurzovní lístek – Měsíční kurzy pro výpočet cla a ostatních poplatků: <http://www.cs.mfcr.cz/CmsGrc/Servis/Kurzy>)

Od roku 1999 uplatňuje Český statistický úřad na základě doporučení Eurostatu teritoriální členění podle tzv. „Geonomenklatury“, které se zásadně liší od číselníku používaného do roku 1998. Na základě tohoto členění se změnilo zařazování některých zemí do vyšších celků, např. Turecko a Kypr byly podle doporučení této nomenklatury zařazeny do Evropy (do roku 1998 byly zařazovány do Asie). Tímto postupem byly tyto země zahrnuty rovněž mezi evropské vyspělé tržní ekonomiky (dříve mezi asijské rozvojové země). Tato mezinárodní nomenklatura je každoročně Eurostatem aktualizována.

Seskupení zemí:

Vyspělé tržní ekonomiky: země EU 25 + země ESVO + ostatní vyspělé tržní ekonomiky

EU 25 – (Evropská unie 25 zemí): Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie (vč. Monaka a departementů - Francouzská Guyana, Guadaloupe, Martinik a Réunion), Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království (vč. ostrovů Man, Guernsey a Jersey), Španělsko, Švédsko

EU 15 – (Evropská unie 15 zemí): Belgie, Dánsko, Finsko, Francie (vč. Monaka a departementů - Francouzská Guyana, Guadaloupe, Martinik a Réunion), Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Spojené království (vč. ostrovů Man, Guernsey a Jersey), Španělsko, Švédsko

ESVO (Evropské sdružení volného obchodu): Island, Lichtenštejnsko, Norsko (vč. území Svalbard a Jan Mayen), Švýcarsko

Ostatní vyspělé tržní ekonomiky: Andorra, Austrálie, Faerské ostrovy, Gibraltar, Grónsko, Izrael, Japonsko, Jihoafrická republika, Kanada, Nový Zéland, San Marino, Spojené státy (vč. Portorika), Turecko, Svatý stolec

Rozvojové ekonomiky: Afghánistán, Alžírsko, Americká Samoa, Americké Panenské ostrovy, Angola, Anguilla, Antarktida, Antigua a Barbuda, Argentina, Aruba, Bahamy, Bahrajn, Bangladěš, Barbados, Belize, Benin, Bermudy, Bhútán, Bolívie, Botswana, Bouvetův ostrov, Brazílie, Britské indickooceánské území, Britské Panenské ostrovy, Brunej Darussalam, Burkina Faso, Burundi, Ceuta, Cookovy ostrovy, Čad, Dominika, Dominikánská republika, Džibutsko, Egypt, Ekvádor, Eritrea, Etiopie, Falklandy, Fidži, Filipíny, Francouzská jižní území, Francouzská Polynésie, Gabon, Gambie, Ghana, Grenada, Guam, Guatemala, Guinea, Guinea-Bissau, Guyana, Haiti, Heardův ostrov a McDonaldovy ostrovy, Honduras, Hongkong, Chile, Indie, Indonésie, Irák, Islámská republika Írán, Jamajka, Jemen, Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy, Jordánsko, Kajmanské ostrovy, Kambodža, Kamerun, Kapverdy, Katar, Keňa, Kiribati, Kokosové ostrovy, Kolumbie, Komory, Kongo, Kongo, demokratická republika, Korejská republika, Kostarika, Kuvajt, Lesotho, Libanon, Libérie, Libyjská arabská džamáhírije, Macao, Madagaskar, Malajsie, Malawi, Maledivy, Mali, Maroko, Marshallovy ostrovy, Mauricius, Mauritánie, Mayotte, Melilla, Menší odlehlé ostrovy USA, Mexiko, Mikronésie, Montserrat, Mosambik, Myanmar, Namibie, Nauru, Nepál, Niger, Nigérie, Nikaragua, Niue, Nizozemské Antily, Norfolk, Nová Kaledonie, Okupované palestinské území, Omán, Pákistán, Palau, Panama, Papua Nová Guinea, Paraguay, Peru, Pitcairn, Pobřeží slonoviny, Rovníková Guinea, Rwanda, Saint Pierre a Miquelon, Salvador, Samoa, Saúdská Arábie, Senegal, Severní Mariany, Seychely, Sierra Leone, Singapur, Sjednocená republika Tanzanie, Somálsko, Spojené arabské emiráty, Srí Lanka, Středoafrická republika, Súdán, Surinam, Svatá Helena, Svatá Lucie, Svatý Kryštof a Nevis, Svatý Tomáš a Princův ostrov, Svatý Vincenc a Grenadiny, Svazijsko, Syrská arabská republika, Šalamounovy ostrovy, Thajsko, Tchaj-wan, Togo, Tokelau, Tonga, Trinidad a Tobago, Tunisko, Turks a Caicos, Tuvalu, Uganda, Uruguay, Vánoční ostrov, Vanuatu, Venezuela, Východní Timor, Wallis a Futuna, Zambie, Zimbabwe

Evropské tranzitivní ekonomiky: Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Černá Hora, Chorvatsko, Kosovo, Makedonie, Rumunsko, Srbsko

SNS (Společenství nezávislých států): Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina, Uzbekistán

Ostatní: Čína, Korejská lidově demokratická republika, Kuba, Laoská lidově demokratická republika, Mongolsko, Vietnam

OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj): Austrálie, Belgie, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Heardův ostrov a McDonaldovy ostrovy, Irsko, Island, Itálie, Japonsko, Kanada, Kokosové ostrovy, Korejská republika, Lucembursko, Maďarsko, Mexiko, Německo, Nizozemsko, Norfolk, Norsko, Nový Zéland, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Spojené království, Spojené státy (vč. Portorika), Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Vánoční ostrov, Americké Panenské ostrovy

Vývoz a dovoz v běžných a stálých cenách:

Vývoz a dovoz je vykazován v běžných cenách. Při výpočtu zahraničního obchodu ve stálých cenách se vychází ze zahraničního obchodu v běžných cenách (dle skupin SITC, rev. 3 na dvě místa) a z výběrových indexů nominálních cen vývozu a dovozu, kdy jako základ je použito stejné období předchozího roku. Při deflaci vývozu výpočetní techniky (SITC 75) byly použity (shodně s odborem národních účtů) indexy cen dovozu této techniky, což ovlivnilo změnu deflátorů vývozu. **Index vývozu, resp. dovozu** ve stálých cenách (**index fyzického objemu**) vyjadřuje relativní změnu objemu realizované výměny zboží v běžném období proti základnímu období s vyloučením vlivu změn cen. **Deflátor vývozu, resp. dovozu** je podílem indexu vývozu, resp. dovozu v běžných cenách a indexu vývozu, resp. dovozu ve stálých cenách. **Směnná relace** je poměrem vývozních cen a dovozních cen.

Bilance zahraničního obchodu, publikovaná v této kapitole, se od roku 2000 neliší po metodické stránce od bilance zahraničního obchodu, která je součástí běžného účtu platební bilance, kterou zpracovává pro tuto ročenku (kapitola 7. Měna a platební bilance) Česká národní banka.

Srovnatelnost údajů:

V údajích za statistiku zahraničního obchodu je zachycen pouze hmotný vývoz a dovoz za vykazované období.

Od roku 1996 se vývoz vykazuje datem propuštění zboží do režimu vývozu (na rozdíl od dřívějšího sledovaného data přechodu zboží přes čs. hranici) a dovoz se vykazuje datem propuštění zboží do volného oběhu v tuzemsku.

Změny metodiky statistiky zahraničního obchodu platné od roku 2000:

Po konzultacích s Eurostatem a uživateli statistických údajů o zahraničním obchodu byla v průběhu roku 2000 Českým statistickým úřadem provedena změna metodiky statistiky zahraničního obchodu. Do statistiky se nezahrnuje hodnota:

- 1) lodí a letadel dovezených k aktivnímu zušlechtění a vyvezených po aktivním zušlechtění, do statistiky se zahrnuje pouze hodnota práce a s ní související spotřeba materiálu a energií při zušlechtění;
- 2) lodí a letadel vyvezených k pasivnímu zušlechtění a dovezených po pasivním zušlechtění, do statistiky se zahrnuje pouze hodnota práce a s ní související spotřeba materiálu a energií při zušlechtění;
- 3) vráceného zboží, tj. zboží, které se ve lhůtě tří let po vývozu z tuzemska vrací zpět v nezměněném stavu do režimu volného oběhu;
- 4) vyvezeného zboží, jehož účelem není trvalé ponechání v zahraničí a předpokládá se u něj zpětný dovoz;
- 5) měnového zlata, a to jak ve vývozu, tak v dovozu.

Údaje o zahraničním obchodu České republiky se sestavují a publikují v členění podle Harmonizovaného systému číselného označení a popisu zboží obsaženém v celním sazebníku. Přepočítání údajů na nomenklaturu SITC, rev. 3 (*Standard International Trade Classification* - nomenklatura zboží používaná OSN, která je použita v této kapitole) je proveden na základě převodního klíče.

Opatřením ČSÚ č. 69/1993 Sb. byla zavedena Standardní klasifikace produkce a od roku 1997 je ve Statistické ročenke publikován vývoz a dovoz podle dvoumístných kódů SKP.

Veškeré údaje o zahraničním obchodě jsou uvedeny v průměrném ročním kurzu Kč k cizím měnám platným v jednotlivých letech.

Pro analytické účely jsou v této ročenke publikovány přepočtené údaje za období 1996 až 2000 odpovídající metodice roku 2000. Přepočty v předchozích letech nebyly provedeny, protože se vytrácí efekt dovozu k zušlechťovacímu styku a následného vývozu. K zušlechtění se v těchto letech nedovážela letadla ani lodě.

Od 1. 1. 2005 se do statistiky zahraničního obchodu nezahrnují informace o zboží dočasně dopravovaném do nebo z tuzemska k provedení opravy a údržby a vráceném po opravě nebo údržbě (tyto operace jsou zahrnovány do statistiky zahraničního obchodu se službami).

Údaje za roky 1995 až 2004 jsou definitivní, údaje za rok 2005 mají charakter předběžných údajů. Údaje za roky 1999 až 2005 jsou podle zpracování ČSÚ, údaje za roky 1995 až 1998 jsou podle zpracování GŘC.

* * *

Podrobnější údaje o zahraničním obchodu lze získat v publikacích ČSÚ vydávaných v česko-anglické verzi podle Edičního plánu na rok 2006 v tematické skupině 6 - ZAHRANIČNÍ OBCHOD:

- „Zahranicni obchod České republiky“ – měsíčně, 30. pracovní den po skončení referenčního období
- „Zahranicni obchod České republiky podle SKP“ – čtvrtletně, 55. pracovní den po skončení referenčního období, nyní pouze v elektronické podobě

a v tematické skupině 1 - SOUBORNÉ INFORMACE, podskupině 11 – Analýzy

- „Zahranicni obchod České republiky“ – ročně, údaje roku 2005 a 1. pololetí 2006, ve 4. čtvrtletí 2006
- a z dalších pravidelných publikací ČSÚ: „Aktuality ČSÚ“ - měsíčně, „Bulletin ČSÚ“ a „Ukazatele sociálního a hospodářského vývoje České republiky“ - čtvrtletně.

Česká agentura na podporu obchodu *Czech Trade* spolu s ČSÚ, MPO ČR a GŘC vydala publikaci „Fakta o zahraničním obchodě“ v anglickém jazyce.

Údaje za roky 1993 - 1998 či starší referenční období jsou poskytovány pouze prostřednictvím Informačního servisu ČSÚ.

Další údaje jsou zveřejňovány na internetových stránkách Českého statistického úřadu:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zahranicni_obchod_ekon

http://dw.czso.cz/pls/stazo/STAZO.STAZO?jazyk=CS&prvni_pristup=

– k dispozici jsou data o vývozu, dovozu a bilanci zahraničního obchodu od roku 1999. Dotazovací aparát systému umožňuje členění podle zboží (až do úrovně osmi míst celního sazebníku a pěti míst nomenklatury SITC, rev. 3), podle území (země, kontinenty, bloky a seskupení) a časově (měsíčně, čtvrtletně, ročně). Údaje o vývozu i dovozu jsou zveřejňovány v tisících Kč, EUR a USD v hodnotách FOB/CIF a údaje o množství v kg a doplňkových měrných jednotkách. Aplikace je k dispozici rovněž v anglické verzi.